

1. Demokratizazioa ortzimuga nazionalaren baitan

Artikuluak 3 transformazio aztertzen ditu: kultura nazionalen rekonposizioa globalizazioaren eta integrazio erregionalaren ondorioz, masa komunikabideak kultura produzitu eta hedatzeko forma tradizional eta lokalen gainetik gailentzea eta baldintza hauek sortzen dituzten baldintzak demokratizazio eta bizikidetzaren mundialerako.

Esan daiteke orain de la gutxi arte politika kulturala esaten zitzaiola estatuak, instituzio pribatu eta asoziazio komunitarioak egindako inbertsioak garapen simbolikoa, nazio bakoitzaren baitako behar kulturalak asetu eta ordena sozial konkretu bat legitimatzeko.

Herrialde europar eta latinoamerikarretan, baita herrialde afrikar eta asiatar askotan, estatu nazioak ziren kultur politikaren protagonista nagusiak. Uste zen estatuen erantzukizuna zela: ondare historikoa babestea, bai material bai inmateriala, bai monumentu handiak bai kultura popularra. Beste hitzetan, nazio hori bereizgarri egiten zuena babestea. Herrialde batzuetan eta elite kulturalen kulturaren hedapena zen kultur politika zentrala, adib, kolonizatuak izandako lurralde askotan kultura europarra hezkuntza sistemaren bitartez hedatuz elikatzen zen nazioa. Beste batzuetan, adib Mexico, Cuba eta Bolivia, kultur politikan elementu popularrak ere barnebildu ziren. Horrela, kasu batzuetan, lortu zen talde lokal eta txikien artisautza, musik eta jakintza batzuk lokala gainditzea. Adib, Mexicoren kasua, non tzotzil ehunak, pimide mayak... kultura mexikar osoa errepresentatzen zuen ikonografia bat sortuz joan ziren. Arte modernoek ere (plastika, literatura, musika) eta masa komunikabideek estatuaren babesa jaso zuten, kultura nazionalaren barne ulertzen baitziren. Politika kulturalaren inguruan eztabaidatzen zenean zera eztabaidatzen zen, ea talde, etnia eta erregioak ondo zeuden errepresentatuak ondare nazionalan, edo ea estatuak gehiegi homogeneizatzen zituzten bakoitzaren ezaugarri bereizgarriak kontrol sozialaren edo nazionalismo mota bat legitimatzeri begira. XX mende osoan zehar, modernitatea eta tradizioa nola uztartzearen inguruan ere eztabaida luzeak egon ziren.

Estatu batzuetan, gehienbat, AEBn, inizatiba pribatuek beti eduki du paper garrantzitsua garapen kulturalerako eta hezkuntzaren garapenerako. Baina batez ere literatura eta arteak bultzatzen zituen, mezenazgoaren formaren baitan, eta libre creacion eta gratuidad-en ideien baitan. Noski donanteek prestigioa eta batzuk simbolikoaz haratago dijoazen irabaziak zeuzkaten buruan, baina garapen espiritualaren babesa zen erabiltzen zen argudioa. Arteen babes pribatua burgesiaren eros gaitasunarekin batera berantolatu zen, eta merkatu artistiko eta publiko espezifikoaren agerpenarekin.

Kultur politikak bultzatzen dituzten 3 aktorea organismo independenteak dira: animatzaile kulturalak, ONGak, artisten elkarteak eta. Hauen interesak ia beti desinteresatuak dira diru irabazien aldetik, eta ez dira mezenazgoarekin nahastu behar, ez baitaude norbanako prinilegiatuen gustoa animatuta, baizik eta interes kolektiboaren ideien baitan jarduten dutelako. Normalean, dohainik egiten den lanaren bidez funtzionatzen dute, eta maila lokalean jarduten dute. Hau gehi haien fondo urriak= Haien politika oso espazio mugatuetan ezarri ohi dira. Honek esan nahi du, ez direlako estatua ordezkatzeko gai ez eta kontrapisu bezala funtzionatu sektore publikoaren pribatizazioaren aurrean.

Kultura desterritorializatuak

Produkzio artesanalean, artistiko eta mezu mediatiko gehienak tradizio nazional kulturalen baitan egiten da oraindik, eta herralde barruan bakarrik dirkulatzen du. Literaturak, arte bisual eta, gero eta gehiago, komunikabide elektronikoak nazio bakoitzaren imaginarioa elikatzen jarraitzen dute. Baina kultur produkzioaren gero eta zati handiago bat era industrializatuan egiten da, mundu mailako komunikazio sareetan zirkulatzen du eta mezu desterritorializatuak jasotzen dituen masa kontsumo gero eta handiagoa dago. Renato Ortizek kultura horri "folklore internacional-popular" esaten dio. Mende honen erditikan kulturen ematen ari diren alaketak, 60 urtetik aurrera internazionalizazioa eta globalizazioaren arteko aldean kondena daitezke. Ekonomia eta kulturen internazionalizazioa, era modernoan zehar garatua, herralde bakoitzaren muga geografikak irekitzea izan zen kanpotik zetozen ondasun eta mezuak jasotzeko. Globalizazioaren garaian, ordea, jardura ekonomiko eta kultural dispartsoen interakzio funtzional bat ematen da, zentro askoko sistema batek eraginak, zeinetan eraginkorragoa den munduan zehar bizkor rekorritzeko eta publikoak ereakartzeko estrategiak tradizio historiko lokalen inertzia baino.

Prozesu hau gehiago nabaritzen da komunikazio sare elektronikoetan, baino garapen kulturalare esparru orotan du eragina, baita arte ta artisautza tradizionalen. Ondorio gisa, aipatutako aktoreen funtzioa berdefinitzen da: estatu nazioak, inizatiba pribatuak eta organizazio independenteak.

Konturatzeko zenbat aldatu diren gauzak duela bi mendetik hona, seinalatu behar da orduan planteatzen ziren politika kulturalen inguruko eztabaidetan dilema klabea zela ea zer neurritan onartu behar ziren produktu eta mezu importatuak, babestu eta buktzatu produkzio endogenoa. Batzuk abangoardia internazionalen berrikuntza kultura lokaletan integratzearen adekoak ziren, besteak uste zuten arantzela simbolikoak jarri behar zirela kanpoko kultur produktuak oztopatzeko. Proposamen hauek, haien muturreneko espresioan, bideragarritasun oro galdu dute merkatu kulturalen eboluzio ekonomiko, simboliko eta teknologikoaren ondorioz.

Arte bisual posnazionalak

Arte bisualen inkorporazioa globalizazioaren logikan 80. hamarkadatik aurrera eman zen, arte merkatuaren zabalpenarekin. Artista gutxi batzuk munduko hiri ezberdinetako arte galeriek maneiatzen duten sistema bateko lehiakideak dira (NY, Sao Paulo, Milan, Paris etab). Galeria hauek, museo eta aldizkari internazionalekin batera, merkatu mundiala maneiatzen dute. Produkzio estetikoaren izaera nazionala gutxitu egin da.

Garapen artistikoaren berantolekta mundiala ez dator prozesu ekonomikoetatik soilik. Faktore klabe bat da arte merkatuak ya ez merkatu nazionalen parean operatzea, baizik eta mundu mailan egituratua egotea. Berorganizazio merkantil honek ezingo luke baita ere mundu mailan ematen den museo, argialetxe eta zirkulu akademikoaren funtzionamenduari esker ez balitz, izan ere, hauek artisten irizpide estetiko eta prestigioan eragina daukate. Testuinguru globalizatu honetan, harreman transfronterizoak errepresentagarritasun nazionala baino dezisiboagoak bilakatzen dira, eta aliantza multikulturalak gehiago balio dute kultura bakar batekin identifikatzea baino.

Kondizio hauetan, politika kulturek ahinbat inpulson hartu behar dituzte kontuan: museo nazional eta erakusketak internazionalena, herrialdeare beraren ondare historiko eta artistikoaren eta obre hori erakusten, komertzializatzen eta apreziatzen den zirkuituen arteko harremana.

Industria editoriala

Liburu, aldizkari, komik eta fotonobeletan ikusten da argien produkzio kultural nazional baten biziraupenaren zailtasuna eta merkatu transnazionalarekin daukaten harreman konplexua. Argetina eta Mexikok, XX. mendean, indutria editorial oparo bat garatu zuten, baino azken 2 hamarkadetan regio honetako ekonomien dekliveak egoera hau aldatu dute. Argitaletxe eta liburu denda asko itxi dira, arrazoi ezberdinengatik (paperaren prezio igo internazionalki, liburuak simples bienes de consumo bilakatzea, lehen euzkaten laguntza arantzelario eta zerga eza galdu etab). Liberlazioak, Mexikon, ez du argitaletxeen loratzea ekarri, izan ere, irikiera hau gehiena Espainiak baliatu du, bere produktuak merkatu mexikarrera eramateko. Canada, Mexico eta AEBren arteko Tratado de Libre Comercio ere argitaletxe estatubatuarrek Mexikon sartzea eragin du. Batzuketan gudiak dute, ordea, Mexiko eta AEBren arteko harreman estuago honek AEBn ere eragina izango duela (Como agua para chocolate liburua, mexikarra, asko saldu AEBn bai ingelesez baino baita gazteleraz, musika latina sekzioa sortu izana Tower Record-k. Batzuketan esango lukete latinoamerikaren amerikanizazioa AEBren latinizazioarekin konpensatzen dela. Dena dela, 2 regioen arteko baliabide eta garapearen aldea ez da murrizten, eta editore batzuketan seinatu dute zer arriskutsua izango litzatekeen AEBko editoriak bete betean mexikoko kultur merkatuan lehiatzera sartuko balira, pues "la industria mexicana no esta preparada a ese nivel". Liburu mexikarren egoera, latinoamerika mailan, ez da ona, regio osoak sufritutako depresio ekonomikoaren eta arazo politikoen ondorioz. Hor UNESCOK proposamen batzuketan latinoamerikako merkatu literarioa sendotzeko.

Telebista, zinea eta bideoa: kultura multimedia baterantz

Askok hitz egin da zinearen heriotzaz, baino gaur egun inoiz baino pelikula gehiago ikusten dira, aldea zera da, etxean ikusten direl. Amerika Latinak azterapen handia dauka produkzio honetarako baliabideei dagokionez, baino bitarteko elektronikotara bideratutako produkzioan azpigaratua dagoelarik, ez da hori kontsumo audiobisualaren egoera. Honen ondorioa da produkzio propio ahula eta kontsumo altua izanik, produktu nazionalak oso pisu gutxi daukatela bitarteko elektronien bidez kontsumitzen diren gazetan eta AEBkoak berriz, oso handia. Produkzio nazionala (telebistakoa) gehiago arduratzen da berriak emateaz, entretenimendurako programetan are handiagoa izan AEBtik datozen kultur produktuen kopurua. "Deben distinguirse, como hace Rafael Roncagliolo, los paises exportadores e importadores". Amerika latinar bi bakarrik daude inkorporatuta bien culturalen ekonomia mundialean (mexikoko eta brasilgo empresa audiobisual bana). Betse herrialde batzuketan exportazio oso urriak dituzte (argentina, chile), eta gainontzekoak inportatzaile netoak dira.

Produkzio endogeno urriak eta produktu importatuen gero eta kontsumo handiagoaren desoreka nabarmendu egin da medio klasikoak (irratia, telebista, zinea) "komunikazioaren autopistan" integratu ahala. Konzentrazio teknologikoari merkatuen berantolaketa monopolista gehitu behar diogu, zeinek zirkutu nazionalak produkzio eta komertzializazio sistema transnasionaletara subordinatzen dituen. Honek denak garrantzia dauka ez

bakarrikbere esananhi kulturalagatik, izan ere, komunikazioaren industriak agente ekonomiko dinamikoen artean kokatzen dira, inbertsio eta lan asko sortzen dituzte. Mundu mailako informazio eta entretenimendu produkzio audiobisual gehiena AEBren eskuetan dago, munduko aparatu elektronikoen salketen %70a japoniaren eskuetan dagoerlarik. Indiak, Japonen, Erresuma Batuak, venezuela eta brasilgo telenobelek ere badaukate leku bat merkatu mundialean, baino garapen bidean dauden herrialde guztaik egoera desabantailatsu batean daude. Europa bera ere herrialde hauen anzteko egoeran dago, eta bere produkzio maila eta teknologia berritzen (esaprru hontan) baxuari telebistaren zabalpen beratiarra gehitu behar (oso berandu espaiñia bezalako hrrrialdeetan).

Itzteitu ze defizit daon AEBkon komunikazio sektoreko intercambio komertzialei dagokioneZ. Komunikazioen teknologiek eragindako aldaketa kulturalak beste produkzio eta kontsumoaren globalizazio eta internazionalizazioarekin bat dijoaz, baita migrazio eta turismoarekin fenomenoakin bater. Orain dela 15 edo 20 urte kontroljak egityen ziren, adib zineetan, produkzio kultural nazionalaren minimo bat transmitituko zela ziurtartzeko. Gaur egun kontrol hauek ez dira bideragarriak, arrazoi hauengatik:

- a) artearen produkzioa desterritorializatu egiten da, eta herrialde jakin batekin duen harremana gutxitzen da
- b) Mezu mediatikoak mundu mailan hedatzeko erabiltzen den teknologiak, pelikula eta diskoen produkzioaren gerstitzeak, inbertsio herrialde bakar batean errekuuperatzeko zailtasunak eragiten ditu
- c) empresa multinazionalen produkzio eta distribuzioaren konzentrazio monopolistikoa

Horren aurrean, Europar batasunak, ez ya produkzio nazioanal baizik eta produkzio erregionala babesteko neurriak jarri zituen 90. hamarkadan, baino emrkatu regionalen sustapena ez da eraginkorra aldi berean produkzio hori zirkulazio eta kontsuoane ere babesten ez bada.